

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.43

А.В. Андрушко,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент Ужгородського національного університету, м. Ужгород

**ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАХОПЛЕННЯ АБО ТРИМАННЯ
ОСОБИ ЯК ЗАРУЧНИКА**

У статті на підставі аналізу чинного законодавства та спеціальної літератури досліджено сучасний стан та перспективи диференціації кримінальної відповідальності за захоплення або тримання особи як заручника. Проаналізовано передбачені у ч. 2 ст. 147 КК України обставини, що обтяжують відповідальність за захоплення або тримання особи як заручника: 1) вчинення цього злочину щодо неповнолітнього; 2) вчинення його організованою групою; 3) захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей; 4) спричинення ним тяжких наслідків. Зроблено висновок про доцільність посилення кримінальної відповідальності за вчинення вказаних дій: групою осіб за попередньою змовою; щодо двох або більше осіб; повторно; із застосуванням насильства, небезпечного для життя або здоров'я потерпілого; із застосуванням зброї або предметів, що використовуються як зброя, бойові припаси, вибухові речовини чи вибухові пристрої; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; щодо особи, яка завідомо для винного перебувала в безпорадному стані; з корисливих мотивів.

Ключові слова: обставини, що обтяжують кримінальну відповідальність, диференціація кримінальної відповідальності, захоплення або тримання особи як заручника, тяжкі наслідки.

В статті на основі аналізу діючого законодавства і спеціальної літератури досліджено сучасний стан і перспективи диференціації кримінальної відповідальності за захоплення або утримання особи як заручника. Проаналізовані передбачені в ч. 2 ст. 147 КК України обставини, що обтяжують відповідальність за захоплення або утримання особи як заручника: 1) вчинення цього злочину щодо неповнолітнього; 2) вчинення його організованою групою; 3) захоплення або утримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей; 4) спричинення ним тяжких наслідків. Зроблено висновок про доцільність посилення кримінальної відповідальності за вчинення вказаних дій: групою осіб за попередньою змовою; щодо двох або більше осіб; повторно; із застосуванням насильства, небезпечного для життя або здоров'я потерпілого; із застосуванням зброї або предметів, що використовуються як зброя, бойові припаси, вибухові речовини чи вибухові пристрої; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; щодо особи, яка завідомо для винного перебувала в безпорадному стані; з корисливих мотивів.

Ключевые слова: обстоятельства, отягчающие уголовную ответственность, дифференциация уголовной ответственности, захват или удержание лица в качестве заложника, тяжкие последствия.

Paper studies current state and prospects of the differentiation of criminal responsibility for the capture or detention of a person as a hostage on the basis of the analysis of current and special literature. It analyses the circumstances aggravating responsibility for the capture or detention of a person as hostage which are provided for by part 2 of Article 147 of the Criminal Code of Ukraine. These include: 1) commitment of the offense against a minor; 2) committing the offense by an organized group; 3) capture or detention of a person as a hostage combined with the threats of human destruction; 4) causing of severe consequences. The conclusion is drawn that it is reasonable to increase criminal responsibility if these offenses are committed: by the group of persons by prior agreement; to 2 or more persons; repeatedly; with use of violence which may pose a threat to life or health of a victim; with use of weapons or items used as weapons, ammunition, explosives or explosive devices; to a woman who was known for a perpetrator to be in pregnancy; to a person who was known for a perpetrator to be in a helpless state; from selfish motives.

Keywords: *circumstances aggravating criminal responsibility, differentiation of criminal responsibility, capture or detention of a person as hostage, severe consequences.*

Закріплене у ст. 29 Конституції України право на свободу та особисту недоторканність є невід'ємним природним правом кожної людини. Визнаючи та гарантуючи свободу кожного індивіда, законодавець встановив кримінально-правові заборони, спрямовані на протидію таким посяганням: розділ III Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає відповідальність за злочини проти волі, честі та гідності особи. Одним із таких діянь є захоплення або тримання особи як заручника (ст. 147).

Проблеми кримінальної відповідальності за захоплення або тримання особи як заручника розглядалися в працях М.О. Акімова, В.І. Борисова, І.А. Вартилицької, О.О. Володіної, В.П. Ємельянова, Я.Г. Лизогуба, А.С. Політової, Є.Л. Стрельцова, Є.Б. Тітова, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка та інших науковців. Водночас доводиться констатувати, що окремі питання, пов'язані з цією проблематикою, залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими. Сказане стосується, зокрема, кримінально-правової характеристики обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність за захоплення або тримання особи як заручника.

Мета статті – проаналізувати кваліфіковані види захоплення або тримання особи як заручника, передбачені ч. 2 ст. 147 КК України, та окреслити перспективні напрями вдосконалення кримінального закону у відповідній частині.

У ч. 2 ст. 147 КК України передбачені такі обставини, що обтяжують відповідальність за захоплення або тримання особи як заручника: 1) вчинення цього злочину щодо неповнолітнього; 2) вчинення його організованою групою; 3) захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей; 4) спричинення ним тяжких наслідків.

Захоплення або тримання як заручника неповнолітнього. Неповнолітній як потерпілий від злочину, що розглядається, – це особа, котрій на момент її захоплення чи тримання як заручника не виповнилося 18 років. Підстав для того, аби погодитись з точкою зору окремих дослідників, які вважають, що аналізована кваліфікуюча ознака має місце лише в разі, коли потерпілим є особа у віці від 14 до 18 років [1, с. 115], немає. Відповідний висновок можна було б зробити тільки тоді, якби законодавець здійснив глибшу диференціацію відповідальності за вчинення вказаного діяння, виокремивши таку особливо кваліфікуючу ознаку, як малолітній вік потерпілої особи¹. Кримінальна

¹ Відзначимо, що така пропозиція була в науці кримінального права [2, с. 4].

відповідальність за захоплення неповнолітнього заручника настає тільки за умови, якщо винна особа усвідомлювала (достовірна знала чи припускала), що вчиняє такі дії щодо неповнолітньої особи, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати. Про усвідомлення винним неповнолітнього віку заручника можуть свідчити, зокрема, зовнішні фізичні дані потерпілої особи, її поведінка, знайомство винного із заручником, наявність у винного відповідної інформації, захоплення заручників у певних місцях (школа, табір відпочинку). Неповнолітній вік потерпілої особи не може бути підставою для кваліфікації зазначених дій за ч. 2 ст. 147 КК України, якщо буде встановлено, що винна особа сумлінно помилялася щодо фактичного віку потерпілої особи [3, с. 97].

Підвищена суспільна небезпека захоплення або тримання як заручника неповнолітнього пов'язана, насамперед, з тим, що складна і напружена ситуація, котра є в процесі цього посягання, здатна завдати серйозну психологічну травму вразливій дитячій психіці. Можна стверджувати також про підвищений ступінь суспільної небезпеки особи, котра захоплює або тримає як заручника неповнолітнього.

Захоплення або тримання як заручника, вчинене організованою групою.

Під захопленням або триманням особи як заручника, вчиненим організованою групою, слід розуміти, що цей злочин вчинено стійкою групою декількох осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи (ч. 3 ст. 28 КК України). Відзначимо, що в проаналізованій нами судовій практиці, яка стосується ч. 2 ст. 147 КК України, зазначена кваліфікуюча ознака домінує.

Захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей. Якщо тлумачення перших двох кваліфікуючих ознак труднощів не викликає, то дві наступні в юридичній літературі трактуються по-різному. В.І. Борисов вказує, що захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей, – це випадки погрози вбивством однієї чи більше осіб (до їх необмеженого кола). Погроза може стосуватися як самого заручника (наприклад, особа погрожує підірвати будівлю, у якій перебуває затриманий), так і інших осіб (наприклад, близьких родичів заручника або осіб, які будуть намагатися його звільнити) [4, с. 110]. С.Д. Шапченко відзначає, що захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей, є підставою для кваліфікації за ч. 2 ст. 147, якщо при вчиненні відповідного діяння: а) погроза вбивством була доведена принаймні до одного заручника; б) погроза вбивством як елемент способу вчинення злочину стосувалась іншої особи (наприклад, особи, що могла перешкодити захопленню заручника); в) погроза вбивством принаймні одного заручника була доведена до вказаного в ч. 1 ст. 147 адресата [5, с. 280]. Т.В. Варфоломеева зазначає, що захоплення заручників, поєднане з погрозою знищення людей, може кваліфікуватися за ч. 2 ст. 147, якщо погроза вбивством доведена до відома заручника чи до відома перерахованих у ч. 1 ст. 147 адресатів або погроза вбивством стосувалась іншої особи. При цьому кількість людей, щодо яких висловлена погроза вбивством, на кваліфікацію не впливає [6, с. 382]. І.А. Вартилицька зазначає, що захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей, кваліфікується за ч. 2 ст. 147 КК у випадках, якщо під час вчинення злочину винний висловлює реальні погрози вбивством заручника самому потерпілому або погроза висловлюється представникам державної або іншої установи, підприємства чи організації або родичам заручника

поєднане з погрозою знищення людей, кваліфікується за ч. 2 ст. 147 КК у випадках, якщо під час вчинення злочину винний висловлює реальні погрози вбивством заручника самому потерпілому або погроза висловлюється представникам державної або іншої установи, підприємства чи організації або родичам заручника [3, с. 97]. Таким чином, як бачимо, науковці фактично одногосно погоджуються з тим, що захоплення або тримання особи як заручника, поєднане з погрозою знищення людей, – це випадки погрози вбивством навіть одній особі. З таким тлумаченням, на наш погляд, навряд чи можна погодитись, адже у ч. 2 ст. 147 йдеться про погрозу знищення² *людей*, а не однієї чи кількох осіб. На жаль, доводиться констатувати, що аналізований прорахунок такого типу в КК України не єдиний. У зв'язку з цим, В.О. Навроцький, розглядаючи “загибель людей” як вид злочинних наслідків, справедливо відзначає, що попри прагнення коментаторів до КК “підправити” закон, замаскувати прорахунки законодавця, вказуючи, що загибель людей як суспільно небезпечний наслідок є при заподіянні смерті хоча б одній особі, глибший підхід до суті питання про зміст наслідків у вигляді загибелі людей настановує на думку, що ними слід визнавати лише заподіяння смерті двом чи більше особам [8, с. 47].

Отже, законодавче формулювання відповідної кваліфікуючої ознаки не можна визнати вдалим. Крім того, вважаємо, що захоплення та тримання особи як заручника не може не супроводжуватись насильством, зокрема, психічним (у т.ч. й погрозою вбивством). Зважаючи на це, доцільність існування цієї обтяжуючої відповідальності обставини є сумнівною, а тому, на наш погляд, таку кваліфікуючу ознаку, як “ті самі дії, якщо вони були поєднані з погрозою знищення людей” слід виключити з ч. 2 ст. 147 КК України. Аналогічну точку зору раніше висловив М.О. Акімов [2, с. 4]. Додамо, що жоден з проаналізованих нами кримінальних кодексів зарубіжних держав не передбачає аналогічної кваліфікуючої ознаки.

Захоплення або тримання особи як заручника, що спричинило тяжкі наслідки. По-різному в юридичній літературі трактується також поняття “тяжкі наслідки”, спричинені захопленням або триманням особи як заручника. Смерть хоча б одного потерпілого та його самогубство до тяжких наслідків відносять, зокрема, В.І. Борисов [4, с. 110], І.А. Вартилицька [3, с. 98; 9, с. 339], Т.В. Варфоломеева [6, с. 382], Є.Л. Стрельцов [10, с. 279], М.І. Хавронюк [11, с. 368], С.Д. Шапченко [5, с. 280]. При цьому, якщо одні автори (Є.Л. Стрельцов, С.Д. Шапченко) лише вказують на загибель однієї або кількох осіб як на тяжкий наслідок, спричинений захопленням або триманням особи як заручника, то інші роблять деякі уточнення. Так, М.І. Хавронюк вважає, що тут має йтися про смерть потерпілого³, спричинену заподіянням йому тяжких тілесних ушкоджень [11, с. 368]. В.І. Борисов вказує, що тяжкими наслідками розглядуваного злочину можуть бути визнані смерть однієї чи декількох осіб, самогубство потерпілого [4, с. 110]. Як бачимо, В.І. Борисов не уточнює, про чию саме смерть йдеться –

² Формулюючи аналізовану кваліфікуючу ознаку, законодавець чомусь вжив словосполучення “погроза знищення людей” замість “погроза вбивством людей”, хоча, вочевидь, йдеться про одне й те ж. Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово “знищувати” тлумачиться як “припиняти існування кого-, чого-небудь, призводити до загибелі, смерті” [7, с. 473].

³ Учений робить застереження про те, що окрім безпосередньо заручника, потерпілими від цього злочину можуть бути визнані й інші особи, що постраждали під час захоплення або тримання особи як заручника.

потерпілого від захоплення або тримання особи як заручника чи, можливо, й інших осіб (наприклад, його близьких). Натомість Т.В. Варфоломеева зазначає, що тяжкими наслідками цього злочину можуть бути визнані смерть хоча б одного потерпілого або будь-кого з його рідних чи близьких йому осіб, самогубство потерпілого [6, с. 382]. Звертає на себе увагу те, що, з точки зору В.І. Борисова і Т.В. Варфоломеевої, слід розрізняти смерть потерпілого та його самогубство, причому, на думку Т.В. Варфоломеевої, судячи з контексту, до тяжких наслідків слід зараховувати самогубство потерпілого, але не пов'язане із аналізованим посяганням самогубство його рідних чи близьких. Таким чином, можна констатувати певні розбіжності в поглядах учених стосовно розглядуваного питання. При цьому науковці слушно наголошують на тому, що умисне позбавлення життя потерпілого складом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 147, не охоплюється⁴, оскільки відповідно до п. 7 Постанови Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи” від 7 лютого 2003 р. № 2 дії особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 147 КК, і умисно вбила заручника, мають кваліфікуватися за ч. 2 цієї статті за ознакою спричинення тяжких наслідків і за п. 3 ч. 2 ст. 115 КК України [13].

Окрім загибелі однієї або кількох осіб, до тяжких наслідків, спричинених захопленням або триманням особи як заручника, у юридичній літературі зараховують також заподіяння тілесних ушкоджень. Однак і тут у поглядах науковців є доволі серйозні розбіжності. Так, М.І. Хавронюк переконаний, що поняття “тяжкі наслідки” у складі цього злочину охоплює заподіяння лише тяжких тілесних ушкоджень, у т.ч. й спричинення останнім смерті потерпілого (вчений вказує, що крім безпосередньо заручника, потерпілими від цього злочину можуть бути визнані й інші особи, що постраждали під час захоплення або тримання особи як заручника) [11, с. 368]. Т.В. Варфоломеева також вважає, що до тяжких наслідків, спричинених розглядуваним діянням, слід відносити заподіяння хоча б одному потерпілому або будь-кому з його рідних чи близьких йому осіб тяжкого тілесного ушкодження [6, с. 382]. І.А. Вартилицька [3, с. 98; 9, с. 339] та С.Д. Шапченко [5, с. 280] також переконані, що до змісту поняття “тяжкі наслідки” у складі аналізованого злочину входить умисне заподіяння потерпілому тяжких тілесних ушкоджень. Водночас у цьому контексті зазначені науковці не згадують про інших можливих осіб, постраждалих від цього посягання. З точки зору М.І. Коржанського, тяжкими наслідками захоплення або триманням особи як заручника слід визнавати заподіяння потерпілому середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження (цікаво, що це єдині різновиди тяжких наслідків, спричинених розглядуваним посяганням, що їх наводить учений) [14, с. 172]. Аналогічну позицію займає Є.Л. Стрельцов [10, с. 279]. Оригінальною є точка зору В.І. Борисова, який вважає, що тяжкими наслідками цього злочину можуть бути визнані заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі або середньої тяжкості тілесних ушкоджень кільком потерпілим [4, с. 110].

Окрім зазначених вище, тяжкими наслідками, спричиненими захопленням або триманням особи як заручника, у юридичній літературі визнають спричинення великої матеріальної шкоди (В.І. Борисов [4, с. 110], Є.Л. Стрельцов [10, с. 279], М.І. Хавронюк [11, с. 368]), або ж майнової шкоди у великих чи особливо великих

⁴ Винятком є позиція О.С. Сاینчина, який чомусь переконаний в тому, що п. 3 ч. 2 ст. 115, котрий передбачає посилену відповідальність за умисне вбивство заручника або викраденої людини, та ч. 2 ст. 147 КК України “фактично містять той же самий зміст”, говорить про те, що в кримінальному законі існують “дві фактично ідентичні норми права, що передбачають відповідальність за фактично один і той же злочин” [12, с. 557]. Це, звичайно, зовсім не так.

розмірах (І.А. Вартилецька [3, с. 98; 9, с. 339], С.Д. Шапченко [5, с. 280]), суттєве загострення міждержавних чи міжнаціональних стосунків (М.І. Хавронюк [11, с. 368]), виникнення або загострення конфлікту на ґрунті міжнародних, міжнаціональних, релігійних відносин (І.А. Вартилецька [3, с. 98; 9, с. 339]), серйозне порушення діяльності установ, організацій і підприємств (М.І. Хавронюк), тривала дезорганізація роботи підприємства, установи чи організації (В.І. Борисов [4, с. 110], І.А. Вартилецька [3, с. 98; 9, с. 339], Є.Л. Стрельцов [10, с. 279], С.Д. Шапченко [5, с. 280]).

Відзначимо, що науковці визнають той факт, що тяжкі наслідки можуть виражатися і в інших проявах, оскільки, наводячи відповідний перелік, здебільшого закінчують його словами “тощо”, “та ін.” і т.д.

Таким чином, трактування поняття “тяжкі наслідки”, спричинені захопленням або триманням особи як заручника, у кримінально-правовій науці викликає немалі труднощі внаслідок його оціночного характеру. Зрозуміло, що таке різноманіття поглядів на розуміння сутності тяжких наслідків як обставини, що обтяжує відповідальність за розглядуваний злочин, стоїть на заваді однакової правозастосовній практиці. Не викликає сумнівів те, що кримінальний закон має бути лаконічним, водночас лаконічність не повинна стояти на заваді його зрозумілості і точності [15, с. 39–40]. Перерахувати всі можливі прояви таких наслідків у диспозиції кримінально-правової норми законодавець навряд чи може; утім, це й непотрібно, адже КК України не є науково-практичним коментарем (тим більше, що подібна ситуація стосується не лише статті, яка передбачає відповідальність за розглядуване діяння). Водночас повністю відмовитися від оціночних понять у КК України законодавець, вочевидь, наразі не може. Можливим виходом із ситуації, що склалася, може бути підхід, запропонований Р.І. Лемехою, на думку якого необхідно: 1) у примітці до статті відповідного розділу Особливої частини КК України додати положення, в якому визначити обсяг поняття “тяжкі наслідки” відповідно до родового об’єкта посягання; 2) відмовитись від віднесення фізичної шкоди потерпілому (смерть, загибель кількох осіб, доведення до самогубства, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень) до поняття тяжких наслідків у відповідній диспозиції статті. У разі вчинення посягання, яке призвело до одного із перелічених наслідків, дії винного кваліфікувати за сукупністю [16, с. 114].

Аналіз кримінального законодавства низки зарубіжних держав (Азербайджанської Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Вірменія, Грузії, Латвійської Республіки, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Туркменістану, Російської Федерації та ін.) дозволяє зробити висновок про чималі можливості подальшої диференціації кримінальної відповідальності за захоплення або тримання особи як заручника в національному кримінальному законі [17; 18; 19]. На наш погляд, існують цілком достатні підстави для посилення кримінальної відповідальності за вчинення вказаних дій: *групою осіб за попередньою змовою* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов’язаний з тим, що це діяння спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку цього злочину, домовилися про спільне його вчинення); *щодо двох або більше осіб* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов’язаний з тим, що потерпілими від злочину стають одночасно декілька осіб); *повторно* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов’язаний з тим, що одна й та ж особа вчинила не один, а два чи більше відповідні злочини, що свідчить про наявність у неї стійкої антигромадської установки та підвищену суспільну небезпеку самої особи); *із застосуванням насильства, небезпечного для життя або здоров’я*

потерпілого (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов'язаний із способом вчинення розглядуваного злочину – насильством, яке спричинило заподіяння заручнику легкої, середньої тяжкості чи тяжкої шкоди здоров'ю, або ж не заподіяло шкоди здоров'ю, однак в момент заподіяння створювало реальну небезпеку для життя або здоров'я заручника); *із застосуванням зброї або предметів, що використовувалися як зброя, бойові припаси, вибухові речовини чи вибухові пристрої* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов'язаний з тим, що вчинення розглядуваного злочину із застосуванням зазначених предметів створює загрозу фактичного використання їх вражаючих властивостей для заподіяння фізичної шкоди заручникам, а отже має чималий психологічний вплив як на потерпілих, так і на інших осіб, слугує засобом психологічного тиску на адресатів вимоги вчинити будь-яку дію чи утриматися від її вчинення як умови звільнення заручника); *щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов'язаний з тим, що винний, будучи обізнаним у тому, що потерпіла перебуває в стані вагітності, заподіює шкоду не лише жінці, захопленій або ж утримуваній як заручник, а й плоду – дитині, яка ще не народилася); *щодо особи, яка завідомо для винного перебувала в безпорадному стані* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов'язаний з тим, що особа, яка перебуває в безпорадному стані, не здатна захистити себе під час відповідного протиправного посягання; винний же, усвідомлюючи вказаний стан особи і використовуючи його, демонструє таким чином своє глибоке моральне падіння і цинізм); *з корисливих мотивів* (підвищений ступінь суспільної небезпеки пов'язаний з низькими спонуканнями особи, морально-психологічною деформацією її особистості, ігноруванням нею особистої свободи людини та інших цінностей заради задоволення власних матеріальних потреб). Доцільним видається також закріпити у ст. 147 КК України особливо кваліфіковані види розглядуваного діяння, до яких слід віднести вчинення цього діяння організованою групою та спричинення ним тяжких наслідків (на сьогодні це кваліфіковані види захоплення чи тримання особи як заручника).

Як відомо, КК України містить спеціальні норми (ст.ст. 349, 349-1), які встановлюють відповідальність відповідно за захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника та за захоплення журналіста як заручника. Вважаємо, що вказані склади злочинів в КК України є зайвими і лише породжують непотрібну в цьому випадку конкуренцію норм. Існуюча, з точки зору вітчизняного законодавця, доцільність посиленої відповідальності за захоплення як заручника певної категорії осіб може бути реалізована за прикладом грузинського законодавця (у ч. 3 ст. 329 КК Грузії підвищена відповідальність передбачена за захоплення як заручника державної політичної посадової особи Грузії чи членів його сім'ї) шляхом конструювання кваліфікованого складу злочину [18, с. 350].

Здійснене дослідження дозволяє дійти таких висновків: 1) кваліфікуючу ознаку “ті самі дії, якщо вони були поєднані з погрозою знищення людей” слід виключити з ч. 2 ст. 147 КК України; 2) трактування поняття “тяжкі наслідки”, спричинені захопленням або триманням особи як заручника, викликає чималі труднощі. Можливим варіантом вирішення проблеми, котра стосується не тільки розглядуваного складу злочину, є пропозиція Р.І. Лемехи у примітці до статті відповідного розділу Особливої частини КК України додати положення, в якому чітко визначити обсяг поняття “тяжкі наслідки” відповідно до родового об'єкта посягання; 3) доцільно здійснювати подальшу диференціацію кримінальної

відповідальності за вчинення цього діяння шляхом доповнення ч. 2 ст. 147 КК України новими кваліфікуючими ознаками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина / під заг. ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. Київ, 2001. 944 с.
2. *Акімов М.О.* Кримінально-правова характеристика захоплення заручників за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2009. 16 с.
3. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / за заг. ред. В.В. Коваленка; за наук. ред. О.М. Джужи та А.В. Савченка. Київ, 2011. 648 с.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С.С. Яценко. Київ, 2006. 848 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. – Т. 1 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. Київ, 2009. 964 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2005. 1728 с.
8. *Навроцький В.О.* “Загибель людей” як вид злочинних наслідків: проблеми встановлення змісту та кваліфікації. Кримінально-правова охорона життя та здоров’я особи: матер. наук.-практ. конф. [Харків] 22–23 квітня 2004 р. / редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. Київ – Харків, 2004. С. 44–47.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ, 2016. 1064 с.
10. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. Є.Л. Стрельцов. Харків, 2012. 904 с.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ, 2012. 1316 с.
12. *Сайчин О.С.* Міжнародно-правова регламентація боротьби із захопленням та вбивством заручників. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 65. С. 554–559.
13. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров’я особи” від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03> (дата звернення: 08.11.2017).
14. *Коржанський М.Й.* Кваліфікація злочинів: навч. посіб. Київ, 2007. 592 с.
15. *Тростюк З.А.* Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: монографія. Київ, 2003. 144 с.
16. *Лемеха Р.І.* Тяжкі наслідки як наскрізне кримінально-правове поняття: монографія / за ред. В.О. Навроцького. Львів, 2017. 180 с.
17. *Андрушко А.В.* Кримінальна відповідальність за захоплення заручників за законодавством України та держав Балтії: порівняльно-правове дослідження. Міжнародний конгрес європейського права: збірн. наук. праць (м. Одеса, 21–22 квітня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 282–286.
18. *Андрушко А.В.* Особливості кримінальної відповідальності за захоплення заручника за законодавством Азербайджану, Вірменії та Грузії. Закарпатські правові читання. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (20–22 квітня 2017 р., м. Ужгород). Ужгород, 2017. Т. 1. С. 346–353.
19. *Андрушко А.В.* Уголовная ответственность за захват заложников по законодательству Украины и государств Центральной Азии: сравнительно-правовой анализ. *Leges i Viaca*. 2017. № 8\2 (308). С. 3–7.

Отримано 24.11.2017